

Scientific journal
«ECONOMICS AND FINANCE»

AMEET Sp. z o.o., Lodz,
Poland

Innovative processes in education

Collective monograph

The monograph is included in scientometric database RSCI

AMEET Sp. z o.o.,
Lodz, Poland
2017

AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland

Innovative processes in education

Science editor:

Drobyazko S.I.

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Professor of RANH

Reviewers:

Valeriy Okulich-Kazarin,

*Doctor of Educational Sciences, Professor of Institute of Administration of
Academy J.Dlugosza in Czestochowa (Poland)*

Shatalova Nina Ivanovna,

*Doctor Hab. in Social Sciences, Professor, Head of the Department of Personnel
Management and Sociology of Ural State Railway University (Ekaterinburg, Russia)*

Innovative processes in education: Collective monograph. - AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland, 2017.- 256 p.

ISBN 978-617-7214-51-8

Modern educational system is characterized by dramatic changes in all of its links, aimed at achieving a new quality of education. The concept of modernization of education and strategy define the main priorities of these changes - update the objectives and content of education, educational methods and technologies based on the latest achievements of science teaching and innovative approaches to improve it. The book This textbook contains material that reveals the reasons for the need of educational innovations and their implementation in a professional school in modern conditions; the basic concepts, theories and concepts on which they are based; the nature and patterns of pedagogical innovations.

Collective monograph is intended for politicians, scientists, entrepreneurs, teachers, postgraduate students, students, in the field of educational technology specialists.

ISBN 978-617-7214-51-8

© 2017 AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland ®

© 2017 Authors of the articles

© 2017 Drobyazko S.I.

CONTENT

НАВЧАННЯ УМОВНИМ КОНСТРУКЦІЯМ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ. ОЛЕКСАНДРОВА Г.М.	5
ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ГУМАННОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ. БЕЗКОРОВАЙНА О.В., ПАВЛЮК Г.С.	16
МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ УНІВЕРСАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ ЗАГАЛЬНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ. БОДРОВА Т.О.	26
СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ МОЛОДІ ДО ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ. ДЬОМІНА Г.А.	40
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ «ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА» В ПРОЕКЦІЇ ПЕДАГОГІКИ МИСТЕЦТВ. ЗАЙЦЕВА А.В.	49
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМНО-МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ. КАРПЕНКО О.Г.	59
ІННОВАЦІЇ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ У РОБОТІ З РОЗУМОВО ВІДСТАЛИМИ УЧНЯМИ. КРАВЕЦЬ Н.П.	75
ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ З ОСНОВ ПІДПРИЄМНИЦТВА. ЛЯШЕНКО М.Ю.	91
ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ. МАТВІЄНКО О.В., ДІДУР Н.А.	103
ПРИНЦИПИ ТА КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО МІНІМУМУ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ. НІКОЛАСЬКО В.В.	117
ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ В УКРАЇНІ. ОВСІЄНКО Л. М.	130
ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ РЕАБІЛІТОЛОГІВ ДО РОБОТИ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ ОСІБ. ОЛЕКСЮК Н.	142
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. ПАНЬКІВ Л.І.	152
РОЗГЛЯД ГРАНЕЙ ПОЕЗІЇ З МАЙБУТНІМИ ПЕРЕКЛАДАЧАМИ. ПЕТЬКО Л.В.	160
ФОРМУВАННЯ РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ. РОМАНОВА Н.Ф.	183
ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: СУЧАСНИЙ ВИМІР. СОЙЧУК Р.	199

ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ ОБЛІКУ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ. ТИТОВА Н.М.	218
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ В ІНТЕРКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ: ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ. ЧЕРНУХА Н.М., АСЛАНОВ Г.	230
НОВІТНІ ПІДХОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН. ЩОЛОКОВА О.П.	238

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ УНІВЕРСАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ ЗАГАЛЬНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Бодрова Т. О.

кандидат педагогічних наук, доцент

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Постановка проблеми. Нове розуміння ролі вчительства у демократичному суспільстві зумовлює виникнення потреби в уточненні методологічних та теоретико-методичних засад фахової підготовки майбутніх учителів в надзвичайно динамічних умовах сьогодення. Положення про розробку ефективних освітніх шляхів підготовки компетентних фахівців на основі досягнень сучасної педагогічної теорії і практики є домінуючими в державних документах, спрямованих на модернізацію освітнього процесу (Закон про вищу освіту, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.).

Постановка досліджуваної проблеми обумовлена великими соціальними очікуваннями, покладеними суспільством на освіту як носія та реалізатора фундаментальних функцій – людинотворчої, культуровідповідної, професіографічної (В.Андрущенко, В.Бех, Г.Балл, В.Беспалько, А.Бойко, С.Гончаренко, Н.Гузій, І.Зязюн, А.Семенова, Т.Сущенко). У той же час, розвиток вищої педагогічної освіти невід’ємно пов’язаний із модернізацією фахової підготовки учителів шляхом реалізації стратегії випереджального розвитку, що забезпечує цілісне й системне оновлення навчально-виховного процесу, приведення його у відповідність до загальноєвропейського культурно-освітнього контексту.

Нині перед вітчизняною освітою поставлені важливі організаційно-управлінські завдання щодо вирішення проблеми підготовки майстрів педагогічної справи, здатних своєчасно реагувати на нові суспільно-політичні та культурно-історичні виклики та спроможних створювати інноваційні методи, форми і засоби навчання і виховання молодого покоління.

Науковці визначають сучасну ситуацію в освіті як період зміни освітньої парадигми, що вступила в суперечність з новими соціальними, культурними та антропологічними реаліями постіндустріального суспільства (А.Бойко, І.Зязюн, С.Максименко, О.Савченко, А.Семенова, О.Сухомлинська, А.Хуторський). Об’єктами педагогічних досліджень сьогодні постають явища, пов’язані з оптимізацією управління та організації підготовки фахівців мистецького профілю, а також з удосконаленням її змісту.

Аналіз досліджень останніх років засвідчив наявність певних суперечностей, що склалися в теорії та методиці педагогічної освіти між: 1) необхідністю реалізації нових парадигмальних освітніх позицій та недостатньою аргументацією новітніх процесів у ґрунтовних наукових джерелах; 2) потребою в активних самодостатніх конкурентоспроможних фахівцях із креативним стилем професійного мислення та репродуктивним характером фахової підготовки; 3) вимогами до формування мистецько-

педагогічних компетентностей учителів мистецького профілю та традиційними методами їх формування; 4) потребою у забезпеченні гнучкого й динамічного характеру навчально-виховного процесу та відсутністю елективності й варіативності досліджуваної підготовки; 5) застарілим методичним інструментарієм фахової підготовки та навчальними потребами студентів [13, с. 10; 18; 19; 24; 25; 26; 27; 28; 30; 31; 32].

У царині сучасної мистецько-педагогічної освіти методологічні та технологічні основи підготовки майбутніх учителів музики закладають фундаментальні праці Е.Абдулліна, Л.Арчажникової, Л.Бочкарьової, І.Зязюна, А.Козир, О.Олексюк, О.Отіч, В.Орлова, Г.Падалки, О.Рудницької, О.Ростовського, О.Хижної, О.Шевнюк, В.Шульгіної, О.Щолокової та інших. Вчені наголошують, що у річищі сучасних освітніх стратегій нагального розв'язання потребує проблема оновлення та оптимізації системи методичної підготовки майбутніх учителів музики, зумовленої вимогами до ступеневої педагогічної освіти. Це передбачає проведення подальшої роботи з організаційно-змістового та методичного забезпечення бакалаврської та магістерської програм підготовки фахівців музично-педагогічного профілю. Слід зазначити, що серед видів навчальної роботи майбутніх педагогів-музикантів напряму підготовки «Музичне мистецтво» методична підготовка займає особливе місце, оскільки вирішує важливі завдання оволодіння досвідом педагогічної діяльності відповідно до фаху.

Метою представленого дослідження є висвітлення домінантних принципів методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у відповідності до сучасних вимог у сфері вищої мистецько-педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз провідних наукових джерел засвідчує, що підготовка бакалаврів і магістрів музичного мистецтва в педагогічних навчальних закладах здійснюється у відповідності до концепції фундаменталізації вищої освіти та ідеї про університетську науку як підсистему інтегрованого науково-технічного комплексу держави. Цей постулат повністю коригується з положеннями про основний зміст діяльності ВНЗ – «формування інноваційного освітньо-виховного середовища, що передбачає зміну організації і змісту освіти з метою інтеграції у світовий освітній простір, оптимізацію кадрового забезпечення, комплексне вдосконалення професійної майстерності педагогів через опанування інноваційними і дослідно-експериментальними видами діяльності» [5, с. 23; 21].

Широко відома теза: щоб дидактична теорія запрацювала і дала реальний педагогічний «ефект», її необхідно трансформувати в певну методику навчання. Термін «методика навчання» вживається, *по-перше*, для визначення педагогічної науки, що досліджує процес викладання певної дисципліни шляхом співвіднесення її з загальними закономірностями навчання; *по-друге*, для позначення сукупності правил, вказівок, що належать до практики викладання того чи іншого навчального предмета. Таким чином, методика – цілісна система проектування й організації навчального процесу, заснована на певній дидактичній теорії, а також сукупність методичних рекомендацій,

ефективність застосування яких багато в чому залежить від майстерності та творчості вчителя.

У педагогічній діяльності предметна методика навчання є важливою, оскільки вона – проміжна ланка між педагогічною теорією і реальною практикою викладання певного предмета. Ефективність використання методики навчання залежить від низки чинників: наскільки ґрунтовно розроблена теорія, наскільки точними й доступними є методичні рекомендації щодо її використання; яким є рівень педагогічної майстерності та досвіду вчителя [17, с. 145].

У широкому розумінні методична підготовка майбутніх педагогів розглядається як багатогранний феномен, система організації та управління навчанням, форма здобування фахової освіти, у вузькому тлумачиться як педагогічний процес, результатом якого на етапі завершення навчання є оволодіння студентами відповідними компетентностями та підготовленість до здійснення продуктивних дій в музично-освітній сфері із застосуванням спеціального методичного інструментарію.

Як слушно зауважує С.Гончаренко, сучасна методика як наука, віддаючи належне організаційно-технічним питанням, переносить центр ваги на дослідження внутрішніх закономірностей навчання і виховання. На думку науковця, методична підготовка майбутніх учителів у закладах педагогічної освіти є найважливішою ланкою навчального процесу, що виконує міжпредметну функцію, синтезуючи знання, уміння і навички, необхідні педагогу для здійснення своєї професійної ролі [6, с. 2–6].

У результаті розгляду сучасних тенденцій прогресивного розвитку педагогіки вищої школи, що мають безпосередній вплив на стан методичної підготовки фахівців, було визначено низку позицій, а саме: 1) аналіз та активний пошук шляхів взаємодії основних філософсько-освітніх та науково-педагогічних підходів (традиційних та інноваційних) для забезпечення ефективності результатів навчально-виробничої діяльності; 2) усвідомлення наступності підготовки студентів, що пов'язано з послідовністю та етапністю в оволодінні фахом в умовах ступеневої освіти (від умінь музично-виховної роботи з дітьми молодшого віку до педагогічної співпраці зі студентами як майбутніми викладачами музичних дисциплін у вищих навчальних закладах); 3) технологізація та комп'ютеризація навчання, на основі чого забезпечується швидкий, продуктивний вихід на новітні ідеї, форми спілкування та творчості;

4) перехід від інформативних до активних методів та форм навчання з введенням у навчальну діяльність студентів елементів проблемності, наукового пошуку, різноманітних видів самостійної роботи; 5) створення динамічної структури розробки стратегічних рішень і здатність досягти організаційної інтеграції між усіма елементами виробничої діяльності при забезпеченні зовнішньої гнучкості та внутрішньої пристосовуваності механізмів окремих методик та технологічних ситуацій; 6) розширення спектру пріоритетних блоків інноваційно-операційної діяльності майбутнього фахівця, пов'язаних з прогнозуванням, проектуванням, моделюванням та практичним утіленням педагогічного задуму в безпосередній освітній практиці.

Зазначимо, що одним із перспективних напрямів вирішення зазначених вище тенденцій, які підтверджують свою актуальність у сфері методичної підготовки фахівців напряму «Музичне мистецтво», є розробка та впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ низки провідних науково обґрунтованих принципів, а саме: системності, інтегративності, детермінізму, емерджентності, взаємодії педагогічного університету і школи тощо.

Розглянемо принцип системності. Даний принцип методичної підготовки створює можливості для узгодження навчально-виховних цілей та задач у вивченні різних фахових предметів в межах єдиного педагогічного процесу, сприяє формуванню системи міждисциплінарних знань, умінь і навичок, що забезпечують професійно-педагогічну компетентність та актуалізацію освітньо-творчого потенціалу студентів (Б.Ананьєв, В.Андрущенко, П.Анохін, С.Архангельський, В.Беспалько, Л.Вікторова, С.Гончаренко, І.Зязюн, К.Корсак, Н.Кузьміна, В.Кушнір, В.Луговий, О.Олексюк, Н.Тализіна та інші). Вчені довели, що внутрішня цілісність структурних компонентів педагогічної діяльності свідчить про її якісний рівень, змістову органічність та фундаментальність.

Водночас, аналіз науково-методичних досліджень засвідчує негативну тенденцію підготовки фахівців освітнього напряму «Музичне мистецтво», сутність якої полягає у відсутності вже на рівні бакалаврської навчальної програми системних науково й методично обґрунтованих взаємозв'язків між предметами мистецького циклу (музично-теоретичними дисциплінами, методикою постановки голосу, грою на музичному інструменті, диригентсько-хоровим класом) та курсом методики музичної освіти дітей шкільного віку. Зміст названих навчальних предметів у своєму вузько-фаховому спрямуванні недостатньо сприяє створенню умов для формування системних та цілісних особистісних властивостей студентів, в тому числі набуття фахової компетентності, глибокого осягнення соціокультурного потенціалу та творчих смислів художньо-педагогічної діяльності тощо. Ця тенденція є наслідком сцієнтиського підходу до організації навчання, міжпредметна роз'єднаність якого стає однією з причин «мозаїчності» та недосконалості діючої методичної системи (О.Олексюк, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Щолокова).

Розгляд методичної підготовки студентів в контексті системності базується на положеннях, що цілісність системи не зводиться до простого поєднання її підсистем, а взаємозв'язок теоретичного і практичного, загальнопедагогічного та мистецького елементів має взаємообумовлений характер і виявляється у змінах факторів: *об'єктивного* (освітнього середовища) та *суб'єктивного* (особистість майбутнього педагога).

Згідно позицій системного підходу освітня система розглядається в педагогічній науці як замкнена структура, функції та адаптивні можливості якої задаються соціальним замовленням в освітньому полі «абітурієнт – фахівець» (В.Беспалько); 2) множина взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, що підпорядковані цілям виховання, освіти і навчання молодого покоління (Н.Кузьміна); 3) соціокультурний феномен, який маючи певну структуру і зміст, опікується основним суб'єктом (студентом) як активно

діючою особистістю, для якої створюється і функціонує педагогічна система (О.Новіков).

У свою чергу, І.Зязюн, аналізуючи освітню систему у єдності системотворчих ліній, вбачає основи її цілісності у низці таких явищ: 1) наявності центральної гуманістичної ідеї освіти і відповідність їй цілей і цінностей, етапів і рівнів освіти; 2) взаємозв'язку, спадковості, взаємодоповнюваності, варіативності змісту та результатів освіти; 3) відповідності процесуальних характеристик освітнього процесу (методів, освітніх технологій, умов їх використання) цілям, цінностям і смислам освіти, а також їх змісту [7, с. 46]. Причому, вчений зазначає, що потреба в системних уявленнях виникає при зіткненні зі складністю реальних життєвих явищ. Ці уявлення сприяють передбаченню суперечностей, постановці проблем і пошукові адекватних засобів їх вирішення. «Системний світогляд конкретизується в системному мисленні як сукупність здібностей для побудови моделей проблемних ситуацій шляхом виокремлення всіх суттєвих для їх формування, фіксації і вирішення факторів, а також організацію їх в ієрархічну доцільність [8, с. 42]».

Тому, з урахуванням вищезазначеного поняття «методична система» розуміється як теоретично обґрунтована й практично апробована сукупність взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих і взаємообумовлених методів, дій, прийомів предметної діяльності викладача й учня для оволодіння системою знань та способів їх застосування. На відміну від технології «методика» – це перевірений досвід досягнення запланованого результату, що відображає індивідуальність носія й специфіки предметної області, у якій досвід був здобутий (С.Гончаренко, І.Зязюн, І.Колесникова).

Риси системності в методичній підготовці педагогів-музикантів набувають і міжпредметні зв'язки [18; 22; 23], що визначаються, у *першу чергу*, як система відношень між фаховими знаннями, уміннями та навичками, що формуються в результаті послідовного відображення в засобах, методах та змісті дисциплін, передбачених навчальними планами.

Принцип інтегративності. Цей актуальний принцип організації освітніх процесів сприяє активізації фахової підготовки майбутніх педагогів, стимулює об'єднання складних мистецько-освітніх структур на основі взаємозв'язку, взаємодії та взаємопроникнення елементів в єдине системне утворення.

Дослідження в означеній царині стали підґрунтям для розробки категорії інтегративності, а також для окреслення інтегративного змісту конкретних освітніх галузей на основі поєднання таких міждисциплінарних елементів педагогічного процесу як знання, уміння, досвід, інтегровані форми, методи і засоби організації навчання (І.Алексашина, А.Алексюк, В.Беспалько, С.Гончаренко, М.Дробноход, Ю.Мальований, В.Моргун, В.Разумовський).

Інтеграція складових методичної підготовки майбутнього педагога-музиканта міститься, з одного боку, в поєднанні загальнопедагогічного і вузькопредметного, освітнього і мистецького, естетичного й суто музичного на засадах компетентності. З іншого – інтегративність, яка засвідчується такими сутнісними якостями майбутнього вчителя як музична розвиненість, музична

освіченість, фахова спрямованість, без сформованості яких не можна досягнути успіхів у професійній діяльності (Л.Масол, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Хижна, О.Щолокова).

В методичній підготовці майбутніх учителів музики інтегративний підхід знаходить відображення в таких видах, як: інтеграція методичних підходів як елементу досліджуваної моделі; взаємопроникнення складових, спрямованих на взаємодію внутрішньо предметних та міжпредметних елементів інваріантного та варіативного компонентів підготовки; інтеграція дисциплін загальнопедагогічної, психологічної та спеціальної фахової підготовки; взаємозв'язок методичних умінь усіх фахових предметів та утворення на цій основі міцних горизонтальних та вертикальних ліній; взаємообумовленість теоретичної та практичної сфер методичної підготовки, в також форм, засобів та методів роботи [2].

Сучасні дослідження з теорії та практики мистецько освіти (Е.Абдуллін, Л.Арчажникова, Н.Гуральник, О.Єременко, І.Зязюн, А.Козир, Л.Масол, О.Олексюк, О.Отіч, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, Н.Сегеда, В.Шульгіна, О.Щолокова) засвідчують, що ідея інтеграції закладена в самій сутності мистецько-педагогічної освіти як явища, що існує завдяки можливості занурення учасників навчальної взаємодії у художньо-образний контекст музичного мистецтва. У цій специфічній сфері мистецької педагогіки інтегративні явища, маючи сприятливий художній ґрунт, супроводжують буття музичних творів в навчальному середовищі та створюють об'єктивні й суб'єктивні передумови перебігу особистісно-творчих процесів.

Проблема інтегративного взаємозв'язку у методичній підготовці майбутніх педагогів-музикантів гостро постає у взаємопроникненні різних видів виконавської діяльності: гри на музичних інструментах, диригентсько-хорового виконавства, сольного співу. Так, інтегровану цілісність музиці та її розумінню у різних видах виконавських дій надає феномен художнього смислу, що формується на основі законів саморуху, природності чуттєвого матеріалу та музичного мислення. До характеристик музики відносять три основні цілісні категорії, що інтегровані одна в одну: зміст – образ – смисл. Саме останній, смисл, «є розсіяним в музичній тканині від ритмо-інтонаційного комплексу до музичного цілого» [16, с. 31; 23].

Для оптимізації методичної підготовки майбутніх учителів музики на основі вищезазначених видів інтегративних зв'язків варто розглядати синтез взаємодіючих наук на основі одної базової дисципліни –методики музичного навчання і виховання. При цьому йдеться не про механічне злиття інформації взаємодіючих дисциплін чи про поглинання одного предмета іншим – мається на увазі так званий «внутрішньо-дисциплінарний синтез», який об'єднує різні теорії в рамках одного предмета» [9, с. 20]. Такий синтез має діалектичний характер, який дає можливість ураховувати диференціацію фахових знань та умінь, є засобом досягнення цілісного методичного досвіду в процесі вивчення провідного навчального курсу.

Відтак, інтегративні якості досліджуваного феномену яскраво виявляються в тісних зв'язках педагогічної теорії та шкільної практики. Цей

зв'язок має складний взаємозалежний характер, що теж здійснює вагомий вплив на створення об'єктивних умов вдосконалення інтегративних механізмів педагогічної діяльності.

З урахування вищезазначеного можна стверджувати, що інтегративність у всіх своїх типологічних проявах є іманентною, трансцендентною властивістю музично-освітніх процесів. У свою чергу, міждисциплінарні зв'язки мають безпосередній вплив на якість методичної підготовки педагогів-музикантів, на формування основної фахової властивості майбутнього вчителя – його методичної компетентності.

Принцип детермінізму. У методичній підготовці майбутніх учителів музики процеси детермінації (обов'язкової визначуваності усіх речей і явищ іншими речами і явищами) знаходять прояв в обумовленості усіх елементів та складових даної системи (лат. *determine* – визначаю).

З позицій детермінізму розвиток особистості як системної якості індивіда обумовлена соціально, хоча сам індивід володіє біологічними потенціями для власного розвитку. В психології прийнята трактовка детермінізму як дії «зовнішніх причин через внутрішні умови» (С.Рубінштейн) і трактовка детермінізму як дії «внутрішнього через зовнішнє» (О.Леонтьєв). Так, за С.Рубінштейном, «предмет людської дії – це завжди предмет, включений у відносини між людьми... Кожною дією, спрямованою на той чи інший предмет або речовий результат, людина неминуче співвідноситься з людиною, впливає якимось на інших людей, на свої взаємини з ними [15, с. 543]».

Серед різноманітних форм детермінації, що відбивають універсальний взаємозв'язок і взаємодію складових фахової підготовки майбутніх учителів, особливо виділяється причинно-наслідковий (каузальний) зв'язок, необхідний для правильного орієнтування в практичній і методичній діяльності студентів (лат. *causa* – причина). Тому саме причина виступає найважливішим елементом, що забезпечують процес детермінації (а це функціональні зв'язки системи, зв'язок етапів підготовки, послідовність прояву особистісних станів та формування професійних якостей тощо).

Причинно-наслідковий зв'язок явищ та складових методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів виражається в тому, що одне явище (причина) за певних умов обов'язково викликає до життя інше явище (наслідок). Так, послаблення методичних аспектів фахової підготовки неминуче призводить до пониження продуктивності виробничої практики студентів з музичного мистецтва та негативних результатів педагогічної взаємодії в комунікативній ланці «студент-учні».

До системи детермінації явищ, поряд із причиною, входять і умови, без наявності яких причина не може виникнути наслідок. Це означає, що причина сама по собі спрацьовує не у всяких умовах, а тільки у визначених. Педагогічними умовами оптимізації методичної підготовки майбутніх учителів музики вважаємо наявність системно-інтегративних зв'язків її складових, формування у студентів методичної компетентності, розробку широкого методичного середовища як основи оволодіння студентами комплексом методів

музичного навчання і виховання з метою організації різних видів музичної діяльності учнів.

Слід також взяти до уваги, що процес методичної підготовки як цілісної системи відносин між викладачами і студентами здійснюється під впливом багатьох чинників, кожен з яких відіграє специфічну роль, визначену його змістом і спрямованістю впливу. Одночасно, теза про необхідність відслідковування зв'язків існуючих у фаховій підготовці споріднених категорій і явищ, наприклад, хорове виконавство, інструментальне, вокальне виконавство, ясно формулює потребу вираження основних, суттєвих та стійких детермінант через їх об'єднуючі ознаки та внутрішній зміст (музичний образ, виконавські дії, музично-виконавські уміння). Так, до категорії рушійних сил методичного контексту наближені та мають з нею тісний зв'язок такі категорії як педагогічні закономірності, мистецько-педагогічні принципи, педагогічні умови тощо. Ці категорії відображають не випадкові чи маловагомі, а необхідні та істотні сторони методичної системи і педагогічних відносин. При цьому важливо пам'ятати, що зміст самих категорій змінюється, уточнюється на шляху заглиблення в методичний контекст фахового вдосконалення, перевірений практикою. Об'єднуючою ознакою даних явищ і понять є те, що вони відображають у різних аспектах основні, істотні, стійкі детермінанти функціонування освітніх явищ.

Утім, у психологічній теорії особистості принцип детермінізму орієнтований не тільки на ідею причинності як сукупності обставин, що передують змінам і отриманому результату. Детерміністична теза про те, що, змінюючи світ, людина змінює саму себе, пояснює особистісні трансформації студента як майбутнього фахівця – студент в умовах методичної підготовки, моделюючи педагогічні ситуації, заглиблюючись у виробничо-практичні відносини змінює себе, набуваючи рис професіонала.

Принцип емерджентності. Цей феномен характеризує достатньо складні явища та категорії, до яких відноситься і методична підготовка майбутніх педагогів-музикантів. Емерджентність – особлива якість, де сукупні властивості явища у своїй цілісності не дорівнюють сумі властивостей його складових частин (англ. emergence – несподіване виникнення). У зв'язку з цим виникає новоутворення, в якому сукупне функціонування взаємопов'язаних компонентів системи породжує інші функціональні властивості цієї системи.

Емерджентність – одна з ознак синергетичного підходу, що підсилює комплексний характер самостійних навчально-педагогічних дій студента в процесі індивідуальних, групових і колективних форм роботи за різними напрямками фахової підготовки. Важливо, що при цьому виявляються такі зв'язки між елементами цієї системи, за яких сумарна якість інтегративно набутих методичних умінь (виробничо-методичний блок навчальних предметів) за виробничою ефективністю перевищує суму аналогічних умінь, але сформованих у процесі вивчення окремих фахових предметів (музично-теоретичний та музично-виконавський блок). Таким чином, підготовка фахівців у вищій школі певною мірою є синергетичним утворенням, здатним до перманентних якісних змін у процесах саморозвитку особистості [10].

Емерджентна структура не може утворюватись одиничною подією чи правилом; вона є більшим, ніж сума її частин, оскільки емерджентний порядок не виникає при простому співіснуванні різних частин структури (вирішальну роль відіграють взаємодії між ними). Таким чином, у продуктивній співпраці людини з іншими створюється результат, що виглядає наслідком осмисленої і цілеспрямованої діяльності [14].

Прикладом емерджентності у мистецькій освіті є результат фахової методичної підготовки майбутніх учителів музики, коли продуктом оволодіння методичними знаннями, уміннями і навичками, а також роботою студента над особистісними якостями стає *методична компетентність*, що не тотожна вищезазначеним психічним утворенням, а є концентрованою якістю, динамічною комбінацією знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти (Н.Дем'яненко, І.Зязюн, В.Сластьонін).

Набір компетентностей не є випадковим, він достатньо повно й системно повинен відображати всю сукупність завдань, необхідність вирішення яких може виникнути в професійній діяльності, повинен вести до “метакомпетентності” як цілісної характеристики спеціаліста, який володіє певними можливостями вирішення задач професійної діяльності” [6, 44].

І.Зязюн вказує: «...природа компетентності така, що вона, хоч і продукт навчання, не прямо витікає з нього, а є, скоріше, наслідком саморозвитку індивіда, його не стільки «технологічного», скільки особистісного зростання, цілісної самоорганізації і синтезу діяльнісного особистісного досвіду. Компетентність – це така форма існування знань, умінь, освіченості в цілому, які зумовлюють особистісну самореалізацію, знаходження свого місця в світі, ...визнання особистості оточенням і усвідомлення нею власної значущості [7, с. 332–33]».

Методичну компетентність майбутнього вчителя музики ми розглядаємо як системну інтегративну єдність, що синтезує музично-фахові та особистісні характеристики та дозволяє особистості використовувати свій професійний ресурс у відповідності до поставлених методичних завдань. Цікаво, що ця якість не тільки є відображенням наявного потенціалу, але й сама породжує нові якісні позитивні зміни.

Таким чином, *методична компетентність педагога-музиканта – це інтегральна характеристика особистості, що визначає здатність вирішувати професійні завдання в ситуаціях реальної практичної музично-освітньої діяльності та відповідає основним видам методичної діяльності майбутніх учителів музики (проективній, організаційній, комунікативній, гностичній, дослідницькій, інтегративній, рефлексивній), а також є сукупністю таких компонентів як орієнтаційний (фахова спрямованість), когнітивний (методичні знання), операційно-діяльнісний (методичні уміння), особистісний (фахово значимі особистісні якості) та соціально-поведінковий (досвід).*

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку освіти процес методичної підготовки за принципом емерджентності потребує особливої організації з посиленням практичного, міжпредметного та прикладного аспектів. Цього можна досягнути не за рахунок уведення нових предметів чи збільшення обсягу дисциплін, а в процесі їх змістової переорієнтації: від «декларативних» знань (знати «що») до процедурних – знати «для чого і чому». З цією метою пропонується включати в процес навчання проблемні ситуації та методичні завдання, способи і технології розв'язання яких відповідають музичному профілю майбутньої педагогічної діяльності [29]. У відповідності до цільових установок і змісту навчання визначаються вимоги до технологій (методик) музичного навчання і виховання, зокрема, посилення пошукової чи проблемно-дослідницької спрямованості навчально-пошукових дій [1; 20], активізація самостійної роботи студентів на основі самоуправління тощо.

Таким чином перенесення акценту освіти на компетентнісний фактор передбачає переорієнтацію методичної підготовки на її мету, на формування здатності педагога до самовизначення, самоактуалізації, саморозвитку.

Принцип взаємодії університету і школи. Даний принцип віддзеркалює особливості відносин закладів освіти в підготовці фахівців. Специфікою функціонування навчально-виховного середовища ВНЗ та школи є інтегрована педагогічна взаємодія, що ґрунтується на складних багатовимірних відносинах між: 1) адміністраціями закладів; 2) викладачами, вчителями, студентами та учнями. Ця взаємодія не носить лінійного характеру, а її результати залежать від низки умов – об'єктивних та суб'єктивних. На думку І.Підласого «складна діалектика внутрішніх відносин педагогічного процесу полягає у: 1) в єдності та самостійності явищ, що його утворюють; 2) у цілісності й супідрядності систем, які що до нього входять; 3) у наявності загального та збереженні специфічного [12, с. 169]».

У свою чергу, Г.Падалка вважає, що важливою проблемою залишається забезпечення взаємозв'язку між професійною підготовкою педагогів-музикантів і музичним навчанням школярів. Цей взаємовплив може бути реалізовано, з одного боку, через інтенсифікацію музичної освіти учнів, а з іншого – на основі оптимізації змісту підготовки майбутніх учителів. На думку науковця, науково-методичний пошук у сфері координації взаємодії університету і школи буде плідним якщо “враховувати реально існуючу залежність між проблемами музичного навчання учнів і завданнями професійної підготовки майбутніх учителів музики” [11, с. 45].

Отже, однією з умов зазначеної продуктивної взаємодії стає ефективне управління-регулювання співпраці двох навчальних закладів, поєднаних міцними виробничими зв'язками в системі підготовки фахівців. Під педагогічним регулюванням розуміється діяльність, спрямована на вироблення спільних рішень, організацію, контроль, аналіз і коригування процесів, пов'язаних з взаємовигідним співробітництвом відповідно до заданої мети. Звідси виникає проблема гуманізації взаємовпливів, що полягає в тому, щоб у кожному управлінському рішенні бачити і враховувати особистісний ресурс як майбутнього вчителя, так і його потенційного учня.

Управління співпрацею може бути ефективним, якщо її задачі, зміст, організаційні засади чітко сформульовано й окреслено у відповідних угодах про співпрацю. Як засвідчує досвід, у загальному вигляді взаємодія університету і школи виявляється: у сформованості інноваційно-методичної спрямованості діяльності ВНЗ та загальноосвітнього навчального закладу, що виявляється у вивченні, узагальненні та використанні досягнень музично-педагогічної науки та методик музичного навчання; у підвищенні рівня предметно-практичної підготовки учителів музики; в організації спільної роботи з вивчення нормативних документів (нових освітніх програм, навчальних планів, державних освітніх стандартів); у взаємообміні педагогічними технологіями, ознайомленні з досвідом використання форм, методів і засобів методичної діяльності в процесі організації та проведення науково-практичних конференцій, методичних семінарів, круглих столів, занять-практикумів тощо; здійсненні науково-методичної та консультативної допомоги учителям загальноосвітніх навчальних закладів в опануванні інноваційними музично-освітніми технологіями, в проведенні наукових досліджень та їх апробації [3].

Співробітництво ВНЗ та школи з організаційно-методичних питань, безпосередня участь студентів у навчально-виховному процесі школи сприяє формуванню у кожного майбутнього вчителя музики власного стилю педагогічної діяльності та системи особистісних професійно-ціннісних орієнтирів. Суттєву роль у реалізації принципу взаємодії університету і школи відіграють такі види співпраці, як методичні ради, предметні методичні об'єднання, методичні семінари й практикуми з музично-освітніх проблем, робота проблемних груп, школи молодого вчителя.

Цікавим видом методичної роботи є співтворчість педагогічних колективів університету та школи за конкретною науково-методичною темою (наприклад, «Ігрові технології на уроках музики в початковій школі», «Формування музично-сценічної культури учнів-підлітків», «Вивчення музики масових жанрів в загальноосвітній школі як педагогічна проблема»). Корисним для формування досвіду методичної роботи студентів та учителів є встановлення єдиного методичного дня у навчальних закладах, протягом якого взаємоузгоджуються і синхронізуються дії навчальних закладів за допомогою сучасних медіа-засобів, наприклад, відео-семінар, двосторонній діалог-аналіз уроку музичного мистецтва тощо [4]. Така спільна дослідно-методична робота вчених-педагогів та учителів-практиків має плідні результати, що охоплюють проблеми змісту та операціоналізації різних видів педагогічної діяльності вчителя, вирішення теоретичних і практичних питань організації навчально-виховного процесу (наприклад, формулювання ціннісних засад та особистісних смислів навчального матеріалу уроків музики та позакласних заходів, використання фахових знань та умінь студентів-практикантів в нових умовах та неординарних педагогічних ситуаціях, застосування інноваційних мистецько-педагогічних підходів до національного виховання учнів, удосконалення звітної документації студентів з виробничої практики тощо).

Висновки. Виконання вищими педагогічними начальним закладами гуманітарної місії виховання майбутнього вчителя-професіонала потребує мобілізації всіх наявних внутрішніх і зовнішніх ресурсів – моральних, духовних, естетичних, мистецьких тощо. Оскільки університети мають важливі культурні, інтелектуальні й моральні зобов'язання перед суспільством, вони несуть відповідальність за формування продуктивного педагога, його загальнопедагогічну й предметно-методичну підготовленість до навчання і виховання молодого покоління.

Нагальна потреба методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів в якісних перетвореннях вмотивовує розробку її наукової концепції в напрямку посилення принципів засад музичного навчання на основі системності, інтегративності, детермінованості, емерджентності, взаємодії університету і школи. Керуючись висновками здійсненого наукового дискурсу дозволимо собі стверджувати, що майбутній педагог може стати свідомим суб'єктом педагогічної творчості тільки за умов активної навчально-практичної діяльності, успіх якої залежить від особистісних якостей, сформованості методичної компетентності як здатності застосовувати загальнопедагогічні, методичні та спеціальні музичні уміння в навчально-виховній роботі з учнівською аудиторією.

Відтак, оптимізація методичної підготовки майбутніх учителів музики у відповідності до вищезазначених принципів є не тільки можливою, але й необхідною умовою для збереження специфіки системи музично-педагогічної освіти та подальшого розвитку її як соціокультурного феномену.

Література:

1. Вернидуб Р. Науково-дослідницька діяльність у структурі забезпечення професійної підготовки майбутнього вчителя / Р.Вернидуб // Вища освіта в Україні . – 2012. – № 1. – С. 49–55.
2. Бодрова Т.О. Інтеграція як домінуючий чинник оновлення методичної підготовки майбутніх учителів музики / Т.О.Бодрова // Науковий вісник Чернівецького університету. – Педагогіка і психологія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. – 2014. – Вип. 729. – С. 8–15.
3. Бодрова Т.О. Наскрізна програма практики студентів напряму підготовки – 0202 Мистецтво спеціальності – 6.020200, 7020207, 8020207 Музична педагогіка та виховання / Т.О.Бодрова, А.Г.Болгарський // Збірник наскрізних програм практик студентів за спеціальностями університету / редкол. : В.П.Андрущенко, В.П.Бех, Г.І.Волинка [та ін.] – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. – С. 184–201.
4. Бодрова Т.О. Практична підготовка майбутніх педагогів-музикантів: суб'єктний вимір / Т.О.Бодрова // Науковий часопис Національного педагогічного ун-ту імені М.П.Драгоманова : зб.наук.пр. – Серія 14. – Теорія та методика мистецької освіти – 2014. – Вип. 16 (21). – Част 1. – С.41 – 46.
5. Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: навч посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістратури / С.С.Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2005 –396 с.
6. Гончаренко С.У. Методика як наука / С.У.Гончаренко // Шлях освіти. –2000. – № 1. – С. 2–6.
7. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії : монографія / І.А.Зязюн. – Черкаси : Вид. від ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.

8. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії: навч. посіб. для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навч. закладів / І.А.Зязюн, Г.М.Сагач. – К. : Українсько-фінський ін-т менеджменту бізнесу, 1997. – 302 с.
9. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи : монографія / І.М. Козловська ; за ред. С.У.Гончаренка. – Львів : Світ, 1999. – 302 с.
10. Кушнір В.А. Теоретико-методологічні основи системного аналізу педагогічного процесу вищої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти» / В.А.Кушнір. – К., 2003. – 43 с.
11. Падалка Г.М. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г.М.Падалки : колективна монографія ; під наук. ред. А.В.Козир. – [2-е вид., доп.]. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. – 402 с.
12. Подласый И.П. Педагогика: новый курс: учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. / И.П.Подласый – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – Кн.1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
13. Семенова А.В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: монографія / А.Семенова. – Одеса : Юридична література, 2009. – 504 с.
14. Сорока К.О. Основи теорії систем і системного аналізу: навч. посібник / К.О.Сорока. – ХНАМГ, 2004. – 291 с..
15. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л.Рубинштейн. – [2-е изд.]. – М. : Учпедгиз, 1946. – 704 с.
16. Суханцева В.К. Музыка как мир человека. От идеи вселенной – к философии музыки / В.К.Суханцева. – К. : Факт, 2000. – 176 с.
17. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: навч. посіб. / Н.В.Якса. – К. : Знання, 2007. – 375 с.
18. Петько Л.В. Активізація творчого розвитку особистості учнів як фактор педагогічної майстерності вчителя іноземної мови / Л.В.Петько // Директор школи, ліцею, гімназії: – 2010. – № 2. – С. 99–103.
19. Петько Л.В. Виховний і професійний аспекти музично-педагогічної спрямованості навчання іноземної мови студентів ВНЗ у системі музично-педагогічної освіти / Л.В.Петько // Музика та освіта. – 2013. – № 3. – С. 14–18. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7872>
20. Петько Л.В. Дослідницька діяльність студентів коледжу як одна з умов неперервної освіти / Л.В.Петько // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому середовищі: зб. наук. пр. – К. : Університет «Україна». – 2010. – № 7. – С. 122–134. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7831>
21. Петько Л.В. Педагогічна сутність у визначенні поняття «освітнє середовище» / Л.В. Петько // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди»: зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Вип. 34. – С. 109–118. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7452>
22. Петько Л.В. Робота над піснею в курсі англійської мови як один із засобів професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей ВНЗ / Л.В.Петько // Іноземні мови.– 2011. – № 1 – С. 44–48.
23. Петько Л.В. Формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету для студентів спеціальності «Музичне мистецтво» (на прикладі вірша Мері Ховітт «Павук і Муха») // Л.В.Петько // Наукові записки Бердянського держ пед. ун-ту. Педагогічні науки: зб. наук. пр. – Вип. 1. – Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2016. – С. 184–190.
24. Петько Л.В. Шляхи формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів мистецьких спеціальностей ВНЗ у процесі фахової підготовки / Л.В.Петько // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту

- імені Павла Тичини / 2012. – Випуск 6. – Ч. 3. – С. 57–62. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7445>
25. Тернопільська В.І. Структура професійної компетентності майбутнього фахівця / В.І.Тернопільська // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного ун-ту. Серія: Педагогіка. – 2012. – № 9. – С. 208–213.
 26. Bodrova Tetiana. A musical work in the context of future Music teacher's performance activity / Tetiana Bodrova // Economics, management, law: realities and perspectives: Collection of scientific articles. Psychology. Pedagogy and Education. – Les Editions L'Originale, Paris (France). 2016. – P. 441–444.
 27. Bodrova T.O. Personal Resource in Teachers' Training of Musical Arts Education / T.O. Bodrova // Intellectual Archive. – 2015. – Volume 4. – No. 6 (November). – Toronto : Shiny Word Corp., 2015. – PP. 141–149.
 28. Bodrova T.O. Valeological factor as element of productive methodical preparation of Music teachers / Bodrova T.O. // Economics, management, law: problems of establishing and transformation: Collection of scientific articles. Psychology. Pedagogy and Education. – Al-Ghurair Printing & Publishing LLC, Dubai, UAE, 2016. – P. 363–365. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10276>
 29. Pankiv L. Axiological Aspects of Senior Pupils' Art Education // L.Pankiv// Intellectual Archive. – Toronto: Shiny World Corp., 2015. – Volume 4, Number 6. – PP 132–141.
 30. Pet'ko L.V. Formation of professionally oriented foreign language teaching environment in the conditions of university for students of art specialties / L.V.Pet'ko // Economics, management, law: problems of establishing and transformation: Collection of scientific articles. Psychology. Pedagogy and Education. – Al-Ghurair Printing & Publishing LLC, Dubai, UAE, 2016. – P. 395–398. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/9779>
 31. Shcholokova O.P. Art and pedagogical designing as a means of improvement of music teacher's professional preparing / O.P. Shcholokova // Economics, management, law: socio-economical aspects of development: Collection of scientific articles. Volum 2. – Edizioni Magi – Roma, Italy. – 2016. – P. 265–268.
 32. Shcholokova Olga. Pedagogical Principles of Young Pupils' Music Culture Formation in Piano Teaching Process / Olga Shcholokova, Ding Yun // Intellectual Archive. – 2015. – Volume 4. – No. 6 (November). – Toronto : Shiny Word Corp., 2015. – PP. 160–169. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10143>